

Kettusviesti 1/2013

Sisältö

<i>Puheenjohtajan palsta</i>	3
<i>Terveiset Ilomantsista</i>	4
<i>Kuolismaan kansakoulun historia</i>	5
<i>Sukujen historiantutkimus</i>	8
<i>Vuoden 1960 tapahtumia</i>	10
<i>Valokuvia Kuolismaan koulusta 1930 - luvulta</i>	13

Kuva: Kevät koittaa, aurinko voittaa. Kuva Tetrijärveltä

Puheenjohtajan palsta

Tuula Luomala

Hyvät Kuolismaan Kettusten sukuseuran jäsenet!

Ensiksi toivotan Hyvää alkanutta vuotta 2013, joka onkin tätä kirjoitettaessa ehtinyt pyörähtää tammikuun lopulle.

Nyt pitäisi tehdä suunnitelmia tälle vuodelle, joten lienee parasta tehdä niitä vain ensimmäiselle neljännekselle tai pitäisikö sanoa trendikkäästi ensimmäiselle kvartaalille. Ainakin suunnittelen petrata eli parantaa kuntoani käymällä kerran viikossa vesijumpassa, tekemällä sauvakävelylenkkejä pari kertaa viikossa ja kotiin palatessa kävellä portaat 7.kerrokseen. Mikään näistä ei vaadi suunnatonta rahapanostusta, sillä vanha uimapuku käy hyvin uimahalliveteen, kävelysauvat löytyvät eteisen kaapista ja viimeiseen lupaukseen kävellä portaat riittää päätös hissini ovella. Loppujen lopuksi uuden vuoden lupauksien tekeminen tässä vaiheessa on kivaa mutta saas nähdä kuinka käy, loppuuko puhti vai lisääntykö urheilulajit.

Innolla odotan kevään tuloa ja seuraavaksi tulevaa sukuseuran kokousta 29.6.2013 Joensuussa. Jokaisen kannattaa nyt laittaa päivämäärä ylös ja seurata nettisivuja www.kuolismaankettuset.fi jonne laitamme tarkempaa tietoa tästä kesäkokouksesta loppu keväällä.

Aurinkoista Kevättä!

pj Tuula

Terveiset Ilomantsista

Ensio Kettunen

Taas yksi joulukuusi on takana. Elämme talven kylmintä ajanjaksoa. Vuosi 2012 oli monella tavalla muistorikas vuosi. Muistissa on eurokriisi, Kreikan ja Espanjan apupaketit. Kotimaan asioista päällimmäisenä puheenaiheena oli keväällä presidentin vaihtuminen, kesällä ja syksyllä sateet sekä kunnallisvaalit. Toivomuksena näin vuoden alussa on, että maamme talous kääntyy nousuun, saamme elää turvallisesti, terveenä ja sääolosuhteet olisivat meille suotuisia. Monet tutkimuslaitokset ovat antaneet positiivisia signaaleja talouden paranemisen puolesta, mutta tulevan vuoden säätä emme osaa ennustaa. Tänä vuonna on auringonpilkkujen maksimikausi edessä. Aurinko on aktiivisuutensa huipussa n. 11 vuoden periodeissa. Aiempina auringonpilkkujen huippukausina ovat kesät olleet sateisia ja lämpimiä, talvet leutoja.

Kuolismaan Kettusilla on tulevana kesänä taas sukkokous, tällä kertaa Joensuussa. Tulevan kesän kokous on kymmenes sukkokous sukkuseuramme historiassa. Olen ollut mukana jokaisessa kokouksessa, alkaen sen perustamiskokouksesta vuonna 1996. Toivomuksena meillä vanhoilla jo harmaantuneilla jäsenillä on, että nuorempi polvi innostuisi mukaan sukkuseuramme aktiivitoimintaan. Muistan ensimmäiset sukkokokouksemme Petkeljärvellä, Pääskynpesässä ja Parpeinpirtillä, niissä oli mukana paljon lapsiperheitä. Kun meistä vanhoista aikanaan kukin vuorollamme siirryimme syrjään sukkuseuran toiminnasta, tarvitaan tilalle sukkumme perinteitä jatkamaan nuorempaa väkeä. Toivon sydämestäni, että tänä kesänä nuoret uskaltaisivat mukaan toimintaan ja vielä parempaa, jos muutama nuori sukkuseuran jäseniksi. Meillä on erovuorossa kolme sukkuseuran jäsentä ja mielellämme annamme tilaa nuoremmille.

Toivon kaikille sukkumme jäsenille hyvää alkanutta vuotta ja toivotan kaikki sukkumme jäsenet tervetulleeksi sukkokokouksemme Joensuuhun tulevana kesänä.

Kuolismaan Kettusten ensimmäinen "sukkokous" Juho Kettusessa Miikulanvaarassa v.1926

Kuolismaan kansakoulun historia

Ensio Kettunen

Kuolismaassa kylän lapset kävivät 1900-luvun alkuvuosina kiertokoulua. Kunta päätti perustaa syksyllä 1909 Kuolismaahan kansakoulun, johon tulisi opettaja ja käsityöopettaja. Kansakoulu aloitti vuokratiloissa. Opettajaksi haettiin kesällä 1909 yhtä kreikanuskoista miesopettajaa ja yhtä luterilaisen uskonnon / käsitöiden naispuolista opettajaa. Lehtitietojen perusteella miesopettajaa ei saatu ensimmäisen haun tuloksena, vaan ensimmäinen opettaja oli ortodoksinen kiertokoulunopettajatar Olga Klementjew vuosina 1909 - 1910. Luterilaisten uskonnonopettajaksi ja käsitöiden opettajaksi valittiin vuosiksi 1909 - 1910 neiti Hanna Kettunen. Hanna lienee Miikulanvaaran Mikko Kettusen tytär s.12.1.1886.

Kreikanuskoksen, suomenkielisen

Miesopettajan virka

Julistetaan Ilomantsin kunnan Kuolismaan kansakoulussa hakukelpoisten haettavaksi johtokunnalta, ensin kahdeksi koetusvuodeksi, 30 päivän kuluessa, johon virkaan on astuttava 1 päivä elokuuta, palkkaa kunnalta 400 mk. vuodelta, luonnon tuotteet ja valtion apu. Koulu alkuisin vuokratiloissa.

Samoin julistetaan Luterilaisen uskonnon sekä käsitöiden

Naisopettajattaren virka

hakukelpoisten haettavaksi samalle koululle, saman ajan kuluessa, palkka kunnalta 200 mk. ja valtiolta 50 mk. vuodelta. Ilomantsissa kesäkuun 7 p:nä 1909.

Hakuosote: Ilomantsi, Möhkö Kuolisma.

A. Eronen, puheenjohtaja.

Hakuilmoitus 14.6.1909 Rajavahti

Kuolismaan kansakoulua oli rakentamassa E. Ihalainen vuonna 1910. Kansakoulu rakennettiin Kuolismaan Kettusten kantatilalle Matinvaraan. Myöhemmin tilan nimi oli Kettula. Paikkaa kutsuttiin Kettulanvaaraksi. Koulutalo valmistui kesällä 1910. Kuolismaan koulu oli rakenteeltaan lähes Sonkajan koulun mallinen. Koulutaloa varten kunta otti 20.000 markan suuruisen kuoletuslainan. Lisäksi kunta haki koulun rakentamista varten valtionapua 5.000 mk. Koulutalon lisäksi koulun viereen rakennettiin mm. ulkorakennus, jossa oli mm. ulkokuusi ja halkoliiteri, sekä saunarakennus. Myöhemmin rakennettiin kellari.

Kouluun ilmoitautui avajaispäivänä 28. syyskuuta 1910 viisi ortodoksisista ja neljä luterilaista

oppilasta. Syksyllä koulunsa aloitti kuitenkin 27 oppilasta. Koulu vihittiin käyttöön 29. syyskuuta 1910. Koulun vihkimisen toimittivat kaksi venäläistä pappia, jotka vihkimispuheessa teroittivat kyläläisille koulun merkitystä oikeauskoisten alamaisten kasvattajana. Koulun opettajaksi valittiin kesällä 1910 kansakoulun opettajatar Olga Savimaa, lienee tyttönimeltään Olga Klementjew. Lehden mukaan luterilaisten uskonnon opettajana toimi ”naapuritalon vanha eläkeukko, joka ei ollut saanut minkäänlaista kouluopetusta, eikä osannut itse kirjoittaa”. Mies lienee ollut Kettulanvaaran isäntä lampuoti Juho Kettunen s. 27.9.1864.

Kreikan uskoksen miesopettajan virka

Julistetaan Ilomantsin kunnan **Kuolismaan** kansakoulun johtokunnalta 30 päivän kuluessa, tätä päivää lukematta, haettavaksi. Virkaa, johon on astuttava 1 p. elok., seuraa kunnan päätöksen mukaan palkkaa kunnalta 400 mk. vuodessa, paitsi tavallinen valtioapu, ja luonnontuotteina 1 heht. ala peltomaata, joka vaihtoehtoisesti korvataan 80 mk. ja lehmän heinät, jotka vaihtoehtoisesti korvataan 120 mk. tai 2000 kg. heinää, sekä vapaa asunto kolme huonetta ja keittiö ja polttopuut pilkottuna.

Ilomantsissa toukok. 5 p:nä 1910.

Johtokunta.

Posti-osoite: Möhkö, Kuolismaa.

Hakuilmoitus Laatokka 7.5.1910

Ilomantsin kunnan Kuolismaan ylemmän kansakoulun johtokunta julistaa täten mainitun kansakoulun kreikanuskoksen

miesopettajan viran

johtokunnalta haettavaksi 30 päivän kuluessa tämän jälkeen, tätä päivää lukematta. Virkaa, johon on astuttava tulevan elokuun 1 p:nä, seuraa palkkaa tavallinen valtioapu, kunnalta 400 mk., 1 ha ala peltoa, lehmän heinät, jotka kunta saa vaihtoehtoisesti korvata 120 markalla, lehmän kesälaidun, sekä vapaa asunto. Kolme huonetta ja keittiö, vapaa lämmin valmiiksi pilkottuilla polttopuilla.

Ilomantsissa 25 p:nä toukok. 1911.

11454 Johtokunta.

Hakuilmoitus Helsingin Sanomat 2.6.1911

Syksyllä 1910 julistettiin lehdessä auki ortodoksinen miesopettajan paikka. Miesopettajaa ei nähtävästi saatu, koska ilmoitus julkaistiin jo seuraavana kesänä uudelleen. Opettajan palkkaa varten oli saatu valtiolta 900 markan avustus. Opettajan palkka oli 400 mk/vuosi. Lisäksi käsi-

työopettajan avustus oli 50 mk. Ehtona avustuksen saannille oli, että koululle rakennetaan kellari ja varataan riittävä määrä maata koulupuutarhaa varten.

Kuolismaan koulu 1920 – luvulla

Koulun opettaja Outi ja oppilaat 1930-luvulla

Kuolismaan koulun äitienpäiväkuva 1930-luvulla.

Edessä oik. Juho Kettunen s. 27.9.1864

Seuraavana opettajan oli Pekka Siimestö, joka toimi opettajana aina vapaussotaan saakka. Vapaussodan aikana keväällä 1918 koulu oli kiinni. Uusi opettaja valittiin syksyllä 1918 ja hän oli Johannes Pirttilahti. Johannes Pirttilahti oli syntynyt 22.7.1889 Liperin Kuusjärvellä Pekka ja Anna Pirttilahden perheeseen. Hänen puolisonsa Outi os. Lauronen oli syntynyt Suojärven Jehkilässä. Outi oli aluksi töissä Kuolismaan Sairamajalla. Hän toimi myöhemmin opettajana Kuolismaan kou-

lussa. Johannes Pirttilahti valmistui Sortavalan seminaarista v. 1913. Ensimmäisen opettajanpaikan hän sai v. 1913 Suojärven Vegaruksesta. Myöhemmin hän toimi muutamia vuosia opettajana Suistamalla, ennen Kuolismaahan tuloa. Johannes oli pidetty opettaja. Johannes veti kylällä erilaisia lasten ja nuorten piirejä. Hän hankki Kuolismaan kouluun ns. siirtokirjaston. Lisäksi hän keräsi Kuolismaan kylästä sananparsikokoelman, joka kuitenkin tuhoutui talvisodassa.

Käsityötunti Kuolismaan koulussa 1930-luvulla

Veistotunti veistoluokassa 1930-luvulla

Luonnontietotunti Kyläjärven rantametsässä

Kolmantena opettajana Kuolismaassa oli vuoteen 1933 saakka M. Ikonen ja vuodesta 1934 lähtien A. Ronkainen. Koulu toimi vuoteen 1933 saakka supistettuna kansakouluna ja vuodesta 1934 lähtien yläkansakouluna. Talvisodan alla koulu lakkautettiin lokakuussa ja sinne majoitettiin ERP 11 sotilaita. Kuolismaan koulu sytytettiin palamaan 3.12.1939 klo 21. Esikuntana toiminut Kettusen talo sytytettiin palamaan klo 21.15. Kaunis kyläkoulu sai olla opinahjona 30 vuotta.

Kuolismaan tyttöjä veistoluokassa 1930-luvulla

Kuolismaan tyttöjä käsityöluokassa 1930-luvulla

Oppilaat ulkovaraston edessä vuonna 1938

Talvisodan jälkeen venäläiset kuljettivat koulun kivijalan kivet Kuolismaan alueen bunkkereihin. Kuolismaahan ei rakennettu jatkosodan aika-

na uutta koulua, vaan koulun paikalle tehtiin parakeista väliaikainen koulurakennus. Etsin koulun paikkaa Kuolismaassa kesällä 2001, mutta en löytänyt sitä. Kesällä 2006 sukuseuran matkalla löysimme Kettulanvaaran rinteellä sijainneen koulun paikan pajujen keskeltä. Jäljellä oli tiilikasat ja päätyoven alarappu.

Kuolismaan koulun opiskelijoita v. 1939

Johan Pirttilahti ja opintopiiriläiset 1930-luvulla

Sairasmaja oli kyläjärven itäpuolella ja sen hoitajattarena toimivat mm. Hellä Markkanen, Elna Pelkonen, Saida Laaksonen ja Aini Turkka. Outi Pirttilahti lienee ollut sairasmajalla vain vähän aikaa, kunnes siirtyi Kuolismaan kouluun käsityöopettajaksi.

Outi Pirttilahden ensimmäinen työpaikka oli Punaisen ristin Sairasmaja Kuolismaassa

Sukujen historiantutkimus

Ensio Kettunen

En ole historioitsija enkä historian tutkija. Historia ja sukujen tutkiminen alkoi kuitenkin kiinnostaa 1980-luvulla. Ensimmäisenä tutkimuskohteena olivat äitini suvut Tsutsut ja Purmoset. Tsutsusen suku oli asunut Suojärven Varpakylässä ja Vegaruksessa. Vegarus ja Varpakylä sijaitsivat Suojärven Suvilahdesta pohjoiseen, Ilomantsin suuntaan. Tsutsusten osalta tein sukututkimusta Suojärven ortodoksisen seurakunnan ja Purmosten suvun osalta Ilomantsin ortodoksisen seurakunnan metriikoista, rippikirjoista ja ns. pääkirjoista. Ortodoksin kirkon metrikat, rippikirjat ja pääkirjat ovat venäjänkielisiä 1920-luvulle asti. Myös henkilöiden nimet ovat venäjänkielisessä asussa kirkonkirjoissa. Ortodoksissa kirkonkirjoissa ei käytetty sukunimiä ennen 1800-luvun loppua. Sukunimen korvaa niissä isännimi. Näiden seikkojen vuoksi Tsutsujen ja Purmosten sukujen tutkiminen on ollut haastavaa ja omalta osalta paljon vaikeampia kuin vastaavasti luterilaisten kirkonkirjojen tutkiminen.

Kuikanniemen kirkko Suojärvellä vuonna 2002

Kettusten suvun tutkimisen aloitin 1990-luvun alussa tutkimalla Ilomantsin seurakunnan kirkonkirjoja, haastattelemalla sukumme jäseniä ja keräämällä tietoa tuttavapiirin sukututkijoilta. Silloin suvun tutkiminen oli huomattavasti vaikeampaa kuin nykyään, sillä ennen 1880-lukua olevat kirkonkirjat löytyvät nyt netistä osoitteesta: <http://www.sukuhistoria.fi/sshy/index.htm>.

Sivustolta voi hakea eri seurakunnista sukutietoja Pää- ja rippikirjoista, lastenkirjoista, muuttaneiden, syntyneiden, kastettujen, kuulutettujen, vihittyjen, kuolleiden ja haudattujen luetteloista. Kirkonkirjat ovat pääasiassa Ruotsinkielisiä. Sivustoille on sijoitettu mikrofilmatut kirkonkirjat. Su-

kuuta tutkitaan hakemalla tietoja pääasiassa rippikirjoista, syntymä-, vihittyjen- ja kuolleiden kirjoista. Suvun tutkiminen on netin kautta vaivastonta verrattuna aiempaa mikrofilmeistä hakua. Lisäksi sukutietoja voi hakea toiselta sivustolta osoitteesta: <http://hiski.genealogia.fi/hiski?fi>, jossa kaikki tiedot ovat haettavissa hakusanoilla.

Ilomantsin kirkko 1950-luvulla

Mikä suvun tutkimisessa on sitten kiinnostavaa? Omalta kohdalta kiinnostuksen kohde Tsutsujen suvusta oli se, olemmeko Suomalaista vai Venäläistä sukujuurta. Suojärvi on ollut Raja-Karjalan alueella kaikkein venäläismyönteisin kunta. Mummoni Anni oli syntynyt vuonna 1893 Vegaruksessa Dimitri Tsutsusen ja Fevronija Horenja Sidorova Vlasovin nuorimmaiseksi lapseksi. Dimitrin isä oli Antrei Ivanova ja hänen ukkinsa oli Ivan Andrejev s. 1773 Suojärven Hukkalassa. Ivanin isä oli Andrei Jevsejev s. 1741 Suojärven Varpakylässä. Tästä suku jatkuu taaksepäin seuraavasti: Jevsei Grigorijev, Grigori Karppa, Karppa Grigorijev jne... Suvussa ei siis ollut 1850 - lukua ennen varsinaista sukunimeä, vaan kirkonkirjoissa mainitaan henkilön nimi ja hänen isänsä nimi. Sukunimen perusteella en ole pystynyt toteamaan sitä, olemmeko venäläistä sukujuurta. Sukunimi Tsutsu on kuitenkin tullut venäjänkielisestä sanasta Tsu-tsu (чуть-чуть), joka tarkoittaa pientä, vähäistä. Nimi lienee tullut sukunimeksi sukumme jäsenten pituudesta. Mummoni ja hänen veljet Kuisma Tsutsunen ja Pekka Tammisto, jotka olen tavannut, olivat pienikokoisia.

Kettusten suvun tutkiminen on ollut helpompaa 1700-luvun alkuun saakka. Luterilaiset kirkonkirjat ovat 1700-luvulta aina 1800-luvun loppuun saakka ruotsinkielisiä. Niiden lukemiseen tarvitaan vain vähän ruotsinkielen taitoa. 1700-lukua ennen olevia kirkonkirjoja löydy arkistoista. Ilomantsin osalta luterilaisen kirkon palot vuosina 1794 (salama) ja 1703 (venäläiset polttivat kirkon) tuhosivat vanhat kirkonkirjat. Ilomantsin seurakunnan säilyneet kirkonkirjat alkavat vuodesta 1723. Matts Kettuin s.1636 Rantasalmen Voinsalmen kylässä, on sukumme kantaisä Rantasalmelta. Rantasalmen seurakunnan kirkonkirjat alkavat vuodesta 1700, joten Matin suvusta ei saada tietoa kirkonkirjoista.

Matts Kettuin nimi löytyy ensimmäisen kerran karkureiden luettelosta vuodelta 1688, jossa mainitaan, että hän on karannut Rantasalmen Woinsalmen kylästä Ilomantsiin. Ilomantsin veroluettelossa on maininta Matts Kettuista ensimmäisen kerran vuonna 1683, jolloin hän on asunut Koitereen pohjoisrannalla, Larinlahdessa ja myöhemmin Kuoralahdessa (Kivilahti) v. 1685. Seuraavaksi hän muuttaa Ilomantsin itärajalla sijaitsevaan Kuolismaan Kylään v. 1696. Sen jälkeen Matin nimeä ei enää löydy mistään. Oletan hänen kuolleen vuosina 1700 – 1710 välisenä aikana. Miten jatkamme sukumme tutkimista Matista aikaisempiin sukupolviin. Tiedämme, että Matin isän nimi on ollut Matts Kettuin, muuta emme ole pystyneet selvittämään.

Sukututkimusta rajoittaa henkilötietolaki. Henkilötietolain johdosta henkilöiden tietoja ei saa rekisteröidä, käsitellä tai julkaista ilman henkilön kirjallista lupaa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että sukututkimus 100 -vuotta nuorempien henkilöiden osalta on työlästä ja vaikeaa. Henkilö voi ensin luvata suullisesti nimensä käytön sukututkimuksessa ja myöhemmin hän voi sen kieltää, jolloin sukukirjassa olevan nimen poistaminen voi tuottaa ylitsepääsemättömiä tilanteita. Viimeisen vuoden aikana on ollut muutama tapaus, jossa henkilö on kieltänyt nimensä käytön sukututkimuksissa. Suosittelen sukututkimusta aloittaville, että pitäydytte itseänne vanhemmissa tiedoissa sukututkimuksen osalta, koska alaikäiset lapset

saattavat täysikäisenä kieltää oman nimensä käytön sukututkimuksessa.

Mitä sukututkimukseen sitten saa laittaa? Suosittelen pysymään ainoastaan henkilötiedoissa, nimet, syntymäajat ja syntymäpaikkatiedot. Kuolinsyyt kannattaa jättää pois sataa vuotta nuoremmilta. Sukututkimuksessa mainittu kuolinsyyt saattaa loukata sukua. Ihmisen ulkoista olemusta kuvaavissa tiedoissa kannattaa käyttää harkintaa. Esimerkkinä käytän omassa tutkimuksessani käytämiä nimityksiä: Parta livana, Pikku Topi, Arvon Helmi jne. joissa olen erottanut samalla kylällä samannimiset ihmiset toisistaan. Parta livanalla oli pitkä harottava parta. Pikku Topi ei ollut pienikokoinen, vaan hän oli pientilallinen. Toivo Kettusia asui kolme meidän kylällä. Helmi Kettunen oli Arvo Kettusen vaimo ja toisella sedälläni oli vaimona myös Helmi. Puhuimme kotona Arvon Helmistä ja Ilmarin Helmistä. Harkitsisin kahdesti henkilön kutsumanimeä, joka kuvaa hänen ominaisuutta kyseenalaisesti. Esimerkkeinä mainitsen nimet ”Riuku Rautiainen, Puujalka Piitulainen tai Huilu Topi” vaikka sellaisia nimiä kylällämme käytettiin muutamista miehistä.

Sukututkijaksi en ole itseäni koskaan mieltänyt, vaikka olenkin paneutunut sukujen tutkimiseen, joskus aivan liian intensiivisesti. Harrastuspohjalta tapahtuva yhden tai muutaman suvun käsittävä sukututkimus on joka tapauksessa näpertelyä varsinaisten sukututkijoiden silmissä. Suosittelen sukujenne tutkimista ja ennen kaikkea vanhojen ihmisten haastattelututkimusta. Niistä saa parhaimman kuvan heidän elinpiiristä ja suvun taustatiedoista.

Aamuaurinko nousee idästä

Vuoden 1960 tapahtumia

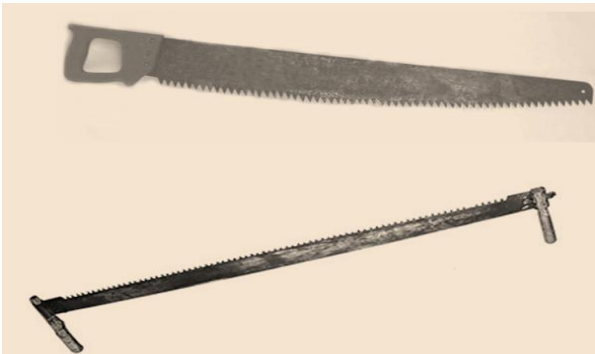
Enso Kettunen

Vuoden 1959 vietetyn joulun jälkeen saapui uusi vuosi. Vuosi vaihtui meillä ihan normaalin päivärhythmin mukaan. Emme valaneet uudenvuoden tinoja, emmekä ampuneet raketteja. Joulun jälkeen seurasin aamuisin ja iltahämärässä savottamiesten kulkua talomme ohi Enso Gutzeitin Hiislammen savotoille Sorto- ja rajakankaalle ja takaisin kotikyläämme.

Patrikan Toivo Kettunen hevostmiehenä Läävästössä

Hakkuumiehet kulkivat ajomiesten kyydissä tai kävelivät hevosten vetämien tukkirenkien perässä. Kaikilla hakkuumiehillä (meillä heitä kutsuttiin tekomiiehiksi) ei ollut tuolloin vielä sahoja, osa käytti vielä perinteistä pokasahaa tai kahden miehen justeeria. Isäni käytti savotoissa pääasiassa pokasahaa tai pikkuria eli yhden miehen justeeria. Hän teki metsätöiden lisäksi kirvesmiehen töitä ja kesäkausina kaivoi suo-ojia. Isäni oli ollut 1950-luvulla savotoilla tekomiiehenä ja hänen palstojen ajomiehinä toimivat vuorollaan kuuksenvaaralaiset maanviljelijät Toivo Kettunen, Jussi Ikonen tai Lauri Pyy.

Pukkuri ja kahden miehen justeerisaha

Savotta oli alkanut pysyvän lumen tultua maahan marraskuun lopussa. Tuohon aikaan

savotat tehtiin marraskuun ja maaliskuun välisenä aikana, kun puu oli kuivimmillaan. Monesti menimme veljien kanssa illalla odottamaan tienvarteen savotalta palaavia hevostmiehiä. Meidän kylältä oli ajomiehinä lähes kymmenen maanviljelijää. Kun ajomies saapui kohdalle, pyysimme päästä kyytiin. Yleensä otimme tukkirekien linkkupankon päällä tai takapankon jalaksilla kyytiä. Tienhaarassa hyppäsimme pois kyydistä ja palasimme takaisin jalkapatikassa.

Helmikuun alussa tammikuun kovien pakkasten hellittäessä hiukan otetta, menimme eräänä pakkasaamuna Lauri Pyyin tukkireessä Sortokankaan savotalle katsomaan savottamiehiä. Vanhemmat veljeni ja naapurin pojat keräsivät samalla reissulla käpyjä reppuihinsa. Metsässä oli kymmeniä miehiä kaatamassa puita, osa moottorisahoilla osa pokasahoilla tai justeereilla. Puita kaatui savotta-alueen eripuolilla jatkuvana virtana. Miehet karsivat kaadetut puut pääosin kirveillä ja sahasivat puut määrämittaen. Hevostmiehen tullessa palstalle hevostmies ja tekomiiehet nostivat tukkeja kyytiin tukkisakseilla. Nostossa apuna käytettiin myös kankea eli vänkäriä. Osa käytti lastaamisen apuna pieniä tukkeja puiden pyöritysalustana ja köysiä korkeamman pinon päälle nostamisessa. Hevoset joutuivat savotalle koville suurempien kuormien kanssa. Kuormat kuljetettiin Hiislammen tienvarressa olevalle lantsipaikalle. Vieläkin muistisani on savotan äänet; hevosten korskumiset, reen jalasten ja aisojen narinat, tekomiesten varoitushuudot ja suurten puiden kaatumisäänet.

Läävästö vanha kämppä 1930-luvulla

Keräsimme käpyjä mäntyjen latvuksista. Käpyjen keräämisellä rahoitimme pienet ostoksemme. Käpyjen kerääminen pakkasella oli kovaa puuhaa. Kädet jäätyivät lapasten sisällä ja

välillä menimme lämmittelemään nuotiopaikalle. Savotta-alueen keskellä oli savottalaisten nuotiopaikka, jonka ympärille oli laitettu havuista istuinalustoja. Jokainen palstan tukkijätkistä kävi päivän aikana muutaman kerran nuotiopaikalla kuivattelemassa kastuneita vaatteita ja syömässä eväitä. Eväät olivat kaikilla repuissa. Eväsrepuissa oli yleensä termospullossa kahvia, maitopullo ja leipäpalasia. Savotta-alue oli lähellä Kuuksenvaaran kylää ja Ilomantsin kirkonkylää, joten sillä ei ollut kämppää. Saimme kerättyä reppumme täyteen käpyjä ja lähdimme jalan paluumatkalle. Matka taittui rekitietä pitkin. Ilma oli kylmä, joten jouduimme pitämään kovaa vauhtia yllä. Paluumatka kotiin tuntui kestävän ikuisuuden, kun vertasimme sitä menomatkkaan hevoskyydissä. Nuorimpana sain juosta kieli vyön alla vanhempien poikien perässä. Kotona saimme lämmitellä kotvasen aikaa uunin vieressä, ennen kuin saimme kylmettyneet kädet ja jalat lämpimiksi.

Kevätalvi oli minun muistini mukaan kylmä ja runsasluminen. Pakkaset jatkuivat aina maaliskuun loppuun saakka. Kevät alkoi voimistaa otetta huhtikuun puolivälissä. Lunta oli paljon ja toukokuun alussa lumien sulamisen aikoihin purot tulvivat voimakkaasti. Talvella isäni oli ajattanut navetan eteen tukkikasan, joita sahaamaan tuli isäni serkku Hannes Eronen. Tukeista sahattiin toukokuun alussa uuteen navettarakennukseen lautatarpeet. Kenttäsirkkeli ja sitä pyörittävä traktori olivat minun ensikosketus koneelliseen maa- ja metsätalouteen. Traktorin kyljessä olevan hihnapyörän ja sirkkelisä olevan hihnapyörän väliin laitettiin leveä latta-hihna. Hihna kiristettiin peruuttamalla traktoria taaksepäin, kunnes hihna oli sopivalla kireydellä. Hihnan lähelle ei meitä lapsia päästetty. Lapsen silmissä sahaaminen näytti vaaralliselta touhulta. Varsinaisen sahaamisen hoiti kaksi miestä, toinen oli tukin alkupäässä ns. tukinpyörittäjä ja toinen ns. sahuri oli tukin loppupäässä. Apumiehet kuljettivat sahatut lautatarpeet ja ns. pinnat pois kenttäsirkkelin vierestä. Ammattimiehiltä sahaaminen luisti nopeasti ja jo illalla kaikki tukit oli sahattu laudoiksi ja lankuiksi. Seuraavina päivinä pinosimme laudat ja lankut taapeleihin, jossa ne saivat kuivua heinäkuulle saakka.

Lumet sulivat toukokuun alkupäivinä nopeaan tahtiin. Pälvipaikat suurenivat päivä päivältä

suuremmiksi. Kesäkuun alussa nurmikko alkoi vihertää ja koivut tulivat hiirenkorville. Kevään kohokohta oli jokakeväinen valtion yhteislaitumen kulottaminen. Laitumen pinta-ala oli 11 hehtaaria ja sen kulottaminen tehtiin yleensä kauniina alkukesän iltana. Kulottaminen tehtiin talkootyönä ja siihen osallistui kymmeniä talkoolaisia. Kun kulotettu laidunmaa alkoi vihertää, veimme lehmät yhteislaitumelle kesän ajaksi.

Serkkuni Salme Kettusen rippijuhla Meskenvaarassa

Sinä kesänä kesäkuussa laidunmaan alue ojitettiin ja sieltä poistettiin kiviä puskutraktorin ja maataloustraktorin perässä olevan kivikoukun avulla. Muistaakseni työtä oli tekemässä kaksi miestä Värtsilästä tai Tohmajärveltä. Suurempia kiviä oli räjäyttämässä Ukko Möller. Me pojan-koltiaiset menimme katsomaan traktorien työskentelyä päivittäin. Iltaisin vietimme aikaa konemiesten teltalla. Saimme maistella konemiesten eväitä ja ensimmäistä kertaa elämässä Coca-Colaa. Isä oli sinä kesänä kesäkuun ajan ojia kaivamassa kauempana. Hän asui viikot pienessä harjateltassa ja tuli vain viikonloppuisin kotiin. Juhannuksena pääsin ensimmäistä kertaa juhannuskokolle Hutunniemeen. Ilma oli puolipilvinen ja lämmin. Menimme pyörillä kokkojuhlaan, istuin isän pyörän tarakalla. Pappi piti mielestäni liian pitkän puheen. Itikat heräsivät pensaikeista eloon ja pistelivät joka paikkaa. Lopulta pienehkö kokko sytytettiin palamaan. Loppuvierren jälkeen palasimme takaisin kotiin. Juhannuksen jälkeen aloitimme heinätyöt. Naapurin isäntä kävi niittämässä paremmat pellot hevosvetoisella niittokoneella, huonommat paikat niitettiin viikatteella. Sinä kesänä sain olla ns. pulikkapoikana eli jakelin heinäseipäisiin tulevia ”pulikoita” hankomiehille. Työt alkoivat aamulla ennen kuutta. Kävimme sisareni kanssa vuoro-

viikoittain äidin kanssa yhteislaitumella lypsämässä lehmät. Meidän lasten tehtäväksi jäi ajaa lehmät lypsypaikalle ja huitoa lypsyn aikana koivunoksilla hyttysiä ja kärpäsiä pois lehmistä. Näin lypsäminen sujui paremmin. Lypsyn jälkeen söimme pienen aamupalan ja lähdimme auttamaan isää ja vanhempia veljiä heinätyössä.

Separaattori

Maidon käsittely separaattorilla oli mieluista puuhaa. Separaattorilla erotettiin maidosta rasva ja siitä valmistettiin puukirnussa voita. Siihen aikaan emme vieneet maitoa meijeriin, vaan se käytettiin kotona. Tehtäviimme kuului myös lehtikerppujen kerääminen lehmille. Toinen mielenkiintoinen työtehtävä oli kahvipapujen jauhaminen kahvimyllyllä. Kahvimyllyn yläosaan laitettiin kahvinpavut ja myllyä pyörittämällä pavut jauhautuivat kahvijauhoksi alaosan laatikkoon. Jauhoimme kahvia vain sen verran, että se riitti yhdeksi päiväksi.

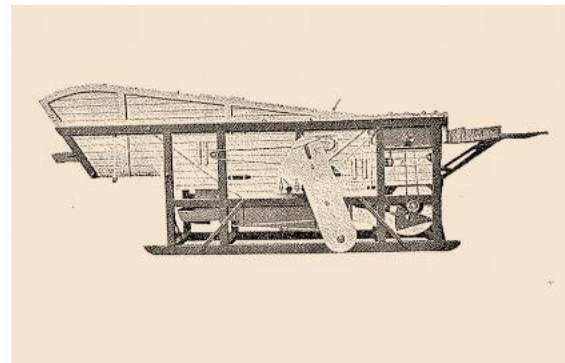

Kahvimylly

Kun heinät oli saatu seivästettyä rassille, alkoi navetan perustusten kaivutyöt. Isämme kaivoi lapiolla navetan pohjan. Ikosen Väinö toi kuor-

ma-autolla sorat navetan pohjalle ja hienompaa soraa muurausta varten. Heinäkuun alussa saapui muurari, joka muurasi uuden navetan rungon harkoista. Sementti tehtiin vanhalla menetelmällä sekoittamalla hiekka ja sementti puulaatikossa lapion avulla. Valmis muuraussementti kannettiin peltisakolla muurarille. Lapsien tehtävänä oli kantaa harkkoja muurarille. Muutaman viikon kuluttua navetta alkoi olla valmiina. Navetan valmistumisen jälkeen ajoimme heinät heinälatoon naapurin hevosella. Kesän kohokohta oli heinäkuun lopussa, kun isä osti ensimmäisen moponsa. Se oli Monark -merkkinen. Isän veli halusi kokeilla mopolla ajamista ja hänen ensimmäinen kokeilu päättyi hullusti. Mopo karkasi ajajansa käsissä ja päättyi lopulta heinäseipäeseen. Mopo säilyi siinä rytkässä onneksi ehjänä.

Kesäkausi oli ollut ilmojen suhteen hyvä. Saateita saatiin normaalikesien tapaan. Heinäkuun lopussa oli kuuma ajanjakso. Lämpötila nousi monena päivänä lähelle 30 astetta. Lämpöaallon seurauksena loppukesällä oli paljon trombeja. Eräänä kuumana päivänä trombi nostatti naapurin heinärasseilta heinää ilmaan. Heinät levisivät laajalle alueelle, jopa naapurin metsään saakka. Pärekatoilta trombi vei mukaansa päreitä, joten paikkaustöitä riitti meilläkin. Elokuun lopussa ilmat alkoivat viilentyä. Kesä alkoi olla lopullaan ja vanhemmat sisaret jatkoivat opintojaan Kuusensvaaran kansakoulussa. Talvi tuli sinä syksynä aikaisin. Eräänä syyskuisena aamuna kymmensenttinen lumi peitti maan. Osa perunoista jäi nostamatta ja seipäällä ollut kaurakin jäi lumen alle. Kaurat saimme puitua vanhalla puimakoneella. Talvi jatkui normaalitalvien tapaan lumisena ja koleana. Joulukuun ajallaan ja pian olimme uuden vuoden kynnyksellä. Vuosi vaihtui pikkupakkasessa ja lumisateessa.

Puimakone (kuva vanhasta käyttöohjekirjasta)

Valokuvia Kuolismaan koulusta 1930 - luvulta

